

PREVENIREA CONFLICTELOR ȘI MANAGEMENTUL CRIZELOR: MECANISMELE NATO

CONFLICTS PREVENTION AND CRISIS MANAGEMENT: NATO MECHANISMS

*Căpitan comandor Sebastian BĂDILĂ**
*Locotenent-colonel Petru DIMA***

Rezumat: Modelată pentru realități politico-militare care au început să se modifice în ultimul deceniu al secolului trecut, Organizația Atlanticului de Nord (NATO) a fost pusă în fața unor provocări noi. Pentru a-și demonstra credibilitatea și atașamentul față de valorile pe care le-a apărât de la înființare, dar și pentru a gestiona eficient noile riscuri și amenințări specifice perioadei post Război Rece, NATO a inițiat un profund proces de adaptare la noile condiții. Astfel, în perioada Războiului Rece, tipurile de crize cu care alianța s-a confruntat au fost diversificate și nu au fost doar de natura militară și, ca urmare, sistemul NATO de management al crizelor a fost pe măsură. Ceea ce se înțelegea însă prin procesul NATO de management al crizelor s-a transformat radical ca urmare a faptului că atât sursele, cât și natura crizelor s-au transformat. În perioada post Război Rece, atenția s-a concentrat pe crizele rezultate din tensiuni și antagonisme generate de conflictele etnice, naționalismul extremist, conflictele politice dintre state, schimbările politice neadecvate sau falimentare și problemele economice majore, iar după 11 septembrie 2001, terorismul și amenințarea armelor de nimicire în masă. După studii îndelungate, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord a inițiat și derulează ample procese de remodelare a structurilor interne, îndeosebi a celor militare, pentru a oferi consistență, coerență și perspectivă în gestionarea viitoarelor situații. Astfel, ea se transformă treptat în actor politic major al lumii viitoare, tot mai interdependente și mai doritoare de pace.

Cuvinte-cheie: prevenirea conflictelor, managementul crizelor, alianță, summit, gestionarea crizelor, sistem de răspuns la crize.

Abstract: Modeled for politico-military realities that began to change in the last decade of the last century, the North Atlantic Treaty Organization was made in the face of new challenges. In order to demonstrate the credibility of and attachment to values they defended its establishment, but also to effectively manage the new risks and threats specific

* badila_paula@yahoo.com

** nas_petru@yahoo.com

to the post-cold war period, NATO initiated a profound process of adaptation to the new conditions. Thus, during the Cold War, the types of crises that confronted the alliance were diversified and not only the nature of the military and as a result, NATO crisis management system was as. But what is meant by the NATO crisis management has transformed radically as a result of the fact that both the source and nature of the crisis turned. In the post Cold War, attention was focused on the crises resulting from tensions and antagonisms generated by ethnic conflicts, extreme nationalism, political conflicts between states, inadequate or failed political changes and major economic problems, and after September 11, 2001, the threat of terrorism and weapons of mass destruction. After lengthy studies, North Atlantic Treaty Organization has initiated and carried out extensive remodeling processes of internal structures, especially military ones, in order to provide consistency, coherence and perspective in the management of the future situations. Thus, it gradually turns into a major political actor of future world increasingly interdependent and yearned for peace.

Keywords: conflict prevention, crisis management, alliance, summit, system crisis respons.

Introducere

Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) este organizația internațională care realizează legătura transatlantică prin intermediul căreia securitatea continentului nord-american este în permanentă conexiune cu securitatea continentului european. „*Ea este manifestarea practică a efortului colectiv depus de către membrii săi pentru susținerea intereselor lor comune în problema securității*”¹. Alianța are ca principiu fundamental angajamentul comun față de cooperarea mutuală între statele membre, angajament ce prevede indivizibilitatea securității membrilor săi, adică exprimă solidaritatea și coeziunea existentă în cadrul Alianței conform căreia, fără a priva dreptul aliaților de a-și promova strategii proprii de apărare, nici o țară nu poate fi obligată să se bazeze doar pe propriile sale forțe în cazul în care este amenințată securitatea sa. Deci, Alianța este o organizație interguvernamentală, a cărei membri sunt state care-și păstrează suveranitatea și independența, cu rolul principal de a garanta și menține securitatea prin promovarea unor relații de pace și prietenie între statele.

1. Prezentare generală

La început o alianță pur militară, apoi una politico-militară, iar în prezent una de securitate, NATO, a luat ființă la 4 Aprilie 1949 prin semnarea de către 12 state (Danemarca, Franța, Islanda, Italia, Luxemburg, Olanda, Norvegia, Portugalia, Marea Britanie, Belgia, Canada și SUA) a tratatului de la Washington.

¹ *Manualul NATO*, Office of Information and Press NATO – 1110 Brussels – Belgium, 2001, p 30.

Scopul acesteia este să asigure libertatea și securitatea tuturor statelor membre prin mijloace politico-militare și în conformitate cu prevederile Cartei Națiunilor Unite.

Promovând pacea, Alianța a acționat în baza prevederilor actului său de înființare, punând cel mai mare accent pe conținutul articolului 5 al acestuia: „Părțile convin că un atac armat împotriva uneia sau a mai multora dintre ele în Europa sau în America de Nord va fi considerat ca un atac împotriva tuturor și, în consecință, dacă se va produce un asemenea atac armat, fiecare dintre ele, exercitând dreptul său individual sau colectiv la autoapărare, recunoscut de articolul 51 al Cartei Națiunilor Unite, va da asistență Părții sau Părților atacate, prin luarea în consecință, individual și concertat cu celelalte părți, a acelor măsuri ce vor fi considerate necesare, inclusiv folosirea forței armate, pentru a restaura și a menține securitatea zonei Nord-Atlantice.”² La început, această prevedere avea ca subiect, Uniunea Sovietică, principal inamic al Statelor Unite. Ulterior prăbușirii acestui stat, aplicabilitatea articolului a putut fi observată în momentul atacurilor de la 11 Septembrie 2001 când Statele Unite, stat membru fondator al Alianței, a fost atacat. Acest eveniment a dat sens conceptului de „amenințare asimetrică” fiind folosit cu referire la atacurile teroriste. Revendicarea acestuia de către gruparea teroristă Al-Qaeda a condus la invazia Afganistanului de către Statele Unite și ceilalți membrii NATO ca răspuns la atentarea la securitatea unui stat membru NATO. Încă de la începuturile sale, Alianța a dus o politică a „porților deschise”, mărindu-și numărul de membrii de la 12 în 1949 la 28 în 2013. Astfel, în urma a șase valuri de aderare, și-au câștigat statutul de membrii următoarele state: în 1952 Grecia și Turcia, în 1955 Germania, în 1982 Spania, în 1999 Republica Cehă, Ungaria și Polonia, în 2004 Bulgaria, Estonia, Letonia, Lituania, România, Slovacia și Slovenia și în 2009 Albania și Croația. Cu fiecare stat care s-a alăturat misiunii de apărare a principiilor democrației, a libertății și securității statelor membre, NATO și-a lărgit aria de acțiune și a căutat printr-o continuă transformare să se adapteze la realitățile noului mediu de securitate. Pentru aceasta, domeniul capabilităților a fost prima țintă a procesului de transformare, în cadrul Summitului NATO din noiembrie 2002 de la Praga stabilindu-se că fiecare stat membru trebuie să investească în domeniile „C4ISR (Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance), apărarea împotriva rachetelor la nivelul teatrelor de acțiuni, superioritatea informațională, mobilitatea, susținerea și logistica”³.

Transformarea NATO s-a manifestat și în privința constituirii unei forțe aliate care să poată fi dislocată în teritoriul țintă, în 5 zile de la notificare, și să poată acționa independent timp de 30 de zile. Astfel a luat ființă Forța de Răspuns a

² Textul Tratatului Atlanticului de Nord disponibil la http://nato.md/uploads/site%20docs/tratatul_nord-atlantic.ro.pdf

³ Medar, Sergiu, *Capabilități ale serviciilor moderne de informații militare*, Editura CTEA, București, 2007.

NATO (NATO Response Force – NRF), structură de tip Joint⁴ care poate îndeplini operațiuni în sprijinul păcii, misiuni de stabilizare și reconstrucție, dar și operațiuni de atacare, în scop defensiv, în forță.

Pe palierul politic, transformarea Alianței se referă la constituirea de noi relații de parteneriat cu statele nonmembre NATO, în special cu cele din Nordul Africii, Orientul Mijlociu și Asia Centrală și de realizarea unei mai bune colaborări interinstituționale între NATO și UE și NATO și ONU.

2. Gestionarea crizelor și prevenirea conflictelor în viziunea NATO

În viziunea NATO nu există o definiție clară a conceptului de „criză”. Există totuși încercări privind clarificarea acestui concept. Astfel, un subcomitet NATO însărcinat cu probleme de cercetare în domeniul operațiilor a dezvoltat o definiție a crizei, care deși nu este în totalitate acceptată s-a dovedit a fi totuși utilă.

Prin această definiție criza poate fi înțeleasă ca „o situație internă sau internațională în care există o amenințare la adresa intereselor, valorilor sau Țelurilor fundamentale”⁵.

Această definiție este suficient de cuprinzătoare pentru a acoperi toate categoriile de crize la care NATO ar trebui să răspundă: apărare colectivă, securitate colectivă (pentru care pot fi necesare operații de răspuns la crize), sau crizele umanitare, tehnologice sau naturale.

Referitor la „conflict”, atenția NATO se concentrează pe prevenirea și stingerea conflictelor armate, percepute ca parte a unui spectru mai larg al crizelor, pornind de la escaladare până la detensionarea situației, de la pace la dispute, de la conflicte armate și până la construirea noii stabilități.

Pentru managementul crizelor este foarte important să se înțeleagă organizarea, procedurile și aranjamentele de control al crizei și influențarea evoluției acesteia. De aceea considerăm că elementele cheie ale definiției prezentate mai sus sunt: plasarea crizelor sub controlul sistemelor de management al crizelor; posibilitățile sistemelor de management al crizelor de influențarea evoluțiilor acestora.

Managementul crizelor cuprinde o gamă largă de activități de la informare, evaluare și analiză a situației de criză, la stabilirea scopurilor, dezvoltarea opțiunilor de răspuns și compararea, selectarea și implementarea opțiunilor de răspuns, inclusiv opțiunile militare când este necesar și desigur analiza post-acțiune a acestor opțiuni.

⁴ Poate cuprinde personal militar din toate categoriile de forțe.

⁵ Textul Tratatului Atlanticului de Nord disponibil la http://nato.md/uploads/site%20docs/tratatul_nord-atlantic.ro.pdf

2.1. Fundamentele gestionării crizelor și prevenirii conflictelor în viziunea NATO

Carta ONU reprezintă documentul de bază pentru actele constitutive ale multor organizații internaționale. Articolul I al acesteia subliniază clar principalul rol al ONU – „menținerea păcii și securității internaționale”, de la crearea sa, Organizația fiind chemată să prevină disputele ce s-ar fi putut transforma în conflicte armate, să convingă părțile opozante să folosească masa de discuții și nu forța armată sau să ajute la restabilirea păcii în cazul declanșării vreunui conflict.

De la principiile Cartei ONU a pornit și crearea Tratatului de la Washington. În baza acestuia, NATO s-a implicat în prevenirea conflictelor și managementul crizelor încă de la început.

Deși această terminologie nu era folosită la acea vreme exista ideea consultărilor în spiritul Articolului 4, atunci când o țară aliată recepționează o amenințare la adresa securității, suveranității sau integrității teritoriale, și în spiritul Articolului 5 referitor la faptul că un atac împotriva uneia sau mai multor state aliate va fi perceput ca un atac împotriva tuturor. Acestea reprezintă, de fapt, fundamentele pentru actualul sistem NATO de management al crizelor.

Același Articol 4 se reflectă și în cadrul invitației Parteneriatului pentru Pace care stipulează: „NATO se va consulta cu fiecare participant activ în cadrul PFP care percepe o amenințare directă la adresa integrității sale teritoriale, independența politicii și securității proprii”.

Articolul 5, al doilea element esențial pentru managementul crizelor NATO conține două părți: angajamentul de a interpreta atacul împotriva unuia ca atac împotriva tuturor; angajamentul de a sprijini în comun asemenea acțiuni când este necesar.

Articolul 5 poate fi cel mai bine înțeles ca o declarație de descurajare pentru asemenea atacuri, o declarație credibilă în ciuda lipsei de consistență despre existența capacităților necesare (reflexate în structura militară integrată, angajamentul forțelor și nivelul pregătirii de luptă) și voința politică de a răspunde la asemenea atacuri.

2.2. Obiectivele și principiile gestionării crizelor. Sistemul NATO de gestionare a crizelor

În ciuda lipsei unei definiții clare a conceptului de criză, NATO a fixat totuși obiectivele pentru managementul crizelor. În general aceste obiective urmăresc: reducerea tensiunilor și înlăturarea cauzelor pentru care acestea ar putea deveni crize; managementul crizelor și înlăturarea cauzelor pentru care acestea ar putea deveni conflicte; asigurarea timpului necesar pentru intervenția civilă sau militară în diferite etape ale crizei; adoptarea măsurilor de răspuns dacă ostilitățile au degenerat, prevenirea escaladării conflictului și convingerea oricărui agresor să înceteze atacul declanșat și să se retragă de pe teritoriul aliat; detensionarea și

restabilirea situației normale când escaladarea conflictului sau desfășurarea ostilităților au încetat sau sunt sub control.

În plus, un alt obiectiv, mai puțin subliniat de documentele Alianței, este acela de a analiza orice criză sau exercițiu de management al crizelor din perspectiva lecțiilor ce trebuie învățate pentru îmbunătățirea sistemului NATO de management al crizelor.

În conformitate cu obiectivele fixate, NATO a stabilit principiile pentru prevenirea conflictelor și managementul crizelor, principii aplicate, de altfel, și în alte domenii ale procesului decizional.

În primul rând Consiliul Nord Atlantic (North Atlantic Council – NAC) sau, în unele cazuri, Comitetul de Planificare a Apărării (Defence Planning Committee – DPC), în care Franța nu este reprezentată, indiferent de nivelul întâlnirilor (șefi de state sau guvern, miniștri, ambasadori, înalți reprezentanți), este autoritatea cea mai înaltă a Alianței ce poate lua decizii pentru acțiunea în comun.

Al doilea principiu se referă la faptul că toate deciziile luate în NAC sau DPC (ca de altfel toate deciziile luate în toate organismele NATO) sunt expresie a suveranității naționale și de aceea sunt luate prin consens.

În al treilea rând, națiunile au delegat responsabilități de natură politică, economică, de apărare și planificare a urgențelor civile etc. reprezentanților în NAC sau DPC.

În sfârșit, dar nu în cele din urmă, controlul politic asupra factorului militar completează ca un corolar setul de principii NATO referitoare la managementul crizelor și prevenirea conflictelor. Nici o decizie referitoare la planificarea formală, dislocarea sau folosirea forțelor militare nu poate fi luată fără acordul NAC sau DPC.

2.3. Organizarea sistemului NATO de gestionare a crizelor

Pentru implementarea măsurilor efective de management al crizelor, NAC/DPC îndeplinesc patru funcțiuni distincte, dar înrudite.

Prima funcțiune este dată de existența în cadrul Alianței a unui punct central de schimb de date și informații. Între aliați, procesul de informare reciprocă este continuu, iar frecvent cele mai sensibile sau ultimele informații sunt analizate în Consiliu Nord Atlantic sau Comitetul de Planificare a Apărării, uneori în sesiuni restrânse, cu participarea limitată a delegaților, a Staffului Internațional (International Staff – IS) sau celui militar.

O altă funcțiune este dată de funcționarea NATO ca un adevărat forum pentru consultări în care aliații pot exprima și compara propriile viziuni referitoare la evoluțiile viitoare ale situațiilor de criză sau potențiale de criză. Chiar dacă aliații au la dispoziție aceleași date și informații, ceea ce nu întotdeauna este valabil, situația lor geostrategică și interesele lor diferite le pot conduce către concluzii diferite în ceea ce privește evoluția situației într-o anumită criză, ceea ce poate avea

urmări asupra crizei respective, a evoluției situației viitoare sau a modului de gestionare a ei.

Prin compararea diferitelor puncte de vedere trebuie să rezulte un punct de vedere comun care va fi cu siguranță mai convingător, mai bine argumentat și cu șanse de reușită mai bune.

În sfârșit, cea de-a treia funcțiune este cea decizională pentru acțiuni comune. Întâlnirile NAC/DPC servesc, de asemenea, pentru alinierea politicilor aliaților și sprijinul reciproc. În final NAC/DPC servesc drept forum pentru armonizarea punctelor de vedere sub forma deciziilor comune referitoare la măsurile ce trebuie luate atunci când există voința politică pentru asta.

Pentru îndeplinirea acestor funcțiuni în domeniul managementului crizelor, NAC/DPC sunt sprijinite de alte comitete printre care cele mai importante sunt:

- *Grupul de Coordonare Politică (Policy Coordination Group – PCG)*, care este un organism de consiliere politico-militară;

- *Comitetul Politic (Political Committee – PC)*, care cuprinde, în majoritatea cazurilor, consilierii politici ai delegațiilor țărilor membre ce oferă consultanță referitor la evoluțiile și opțiunile politice, inclusiv strategia în domeniul relațiilor publice cu referire la o situație de criză anume;

- *Comitetul Militar (Military Committee – MC)*, compus din ofițerii cu rang superior care reprezintă șefii apărării statelor membre. Aceasta este sursa primară de consultanță militară și stabilire a politicii militare și este responsabil în fața NAC/DPC cu afacerile militare ale Alianței. Comitetul Militar nu este o structură de comandă a Alianței. Conducerea operațiilor militare actuale este responsabilitatea recentului înființat Comandament Aliat pentru Operații (Allied Command Operations – ACO) care este strict direcționat de autoritățile politice;

- *Comitetul de Planificare a Urgențelor Civile (Senior Civil Emergency Planning Committee – SCEPC)*, responsabil în fața NAC/DPC cu managementul crizelor de natură urgențelor civile. Acesta asigură pregătirea pentru soluționarea urgențelor civile și oferă sprijinul civil operațiilor militare și pentru toate celelalte probleme de planificare în domeniul urgențelor civile.

O cerință de bază pentru sistemul NATO de management al crizelor este capacitatea acestuia de a gestiona crizele pe întregul lor spectru, adică perioada precriză, caracterizată prin pace și stabilitate, precum și toate etapele crizei.

Luând în considerare cel mai complex caz al unei crize potențiale care implică operații militare și pentru managementul căreia sunt necesare atât controlul cât și influențarea cursului ei viitor putem identifica următoarele faze: pace; escaladarea (dispute, confruntări și conflict armat); detensionarea și construirea noii stabilități.

Aceste faze sunt similare și pentru crizele umanitare, tehnologice sau dezastrele naturale deși uneori sistemul crizelor de acest tip poate fi mult mai complicat.

În plus față de cele prezentate NATO a dezvoltat o serie de elemente, esențiale pentru sprijinul procesului de management al crizelor și prevenire a conflictelor printre care amintim: staffuri și facilități fizice; aranjamente și proceduri de comun acord stabilite; măsuri concrete pentru prevenire sau răspuns la crize. Recentul reorganizat Staff Internațional (International Staff – IS) și Stafful Militar Internațional (International Military Staff – IMS) asigură suportul managementului crizelor și prevenirii conflictelor, așa cum de altfel fac pentru toate problemele Alianței. În plus, față de suportul oferit de IS și IMS există o forță militară, Forța pentru Managementul Crizelor (Crisis Management Task Force – CMTF) și două State Majore de tip Joint care au o contribuție semnificativă la prevenirea conflictelor și managementul crizelor.

CMTF coordonează consilierea Secretarului General NATO și elaborează propunerile și recomandările, inclusiv cele pentru Planurile de Operații, prin intermediul comitetelor principale și apoi prin intermediul NAC.

2.4. Infrastructura NATO destinată prevenirii conflictelor și gestionării crizelor

Infrastructura reprezintă o componentă importantă a Sistemului NATO pentru Managementul Crizelor. Infrastructura Alianței include piste aeriene, instalații de telecomunicații, sisteme de comandă, control și informare, cartiere generale militare, conducte pentru combustibil și mijloace de stocare radar și instalații pentru coordonarea navigației, instalații portuare, locuri de înmagazinare pe teren și facilități de asistență pentru forțe suplimentare. Instalațiile de acest tip înființate la cererea principalilor comandanți NATO (MNCs), în strânsă colaborare cu autoritățile militare naționale, pot fi desemnate ca reprezentând "infrastructura comună NATO". Instalațiile și echipamentele astfel desemnate sunt colectiv finanțate de către guvernele statelor participante, în cadrul unor limite convenite de finanțare comună. Ele pot fi utilizate de una sau mai multe state NATO, însă achiziția localurilor și asigurarea anumitor utilități locale sunt o responsabilitate a „țării gazdă”. Comunicațiile rapide, sigure și de încredere sunt esențiale, de aceea sistemul comunicațiilor NATO, substanțial îmbunătățit și modernizat, oferă posibilitățile schimbului de informații clasificate, rețele integrate de date și comunicații vocale secretizate și neseecretizate. Acestea se bazează pe două sisteme purtătoare majore: un sistem spațial, folosind sateliții de comunicații proprii NATO; sistemul de comunicații terestru care acoperă spațiul de interes din Europa.

Un alt element de infrastructură este Centrul pentru Situații NATO (SITCEN), înființat în 1968 prin decizia NAC pentru: sprijinul NAC, DPC și MC în îndeplinirea funcțiilor specifice în domeniul consultărilor; a servi ca punct central în cadrul Alianței pentru recepționarea, schimbul și diseminarea datelor și informațiilor de natură politică, militară și economică; a asigura legătura cu

facilitățile similare ale națiunilor membre ale Alianței și cu comandamentele principale NATO.

SITCEN servește, printre altele, și ca punct central pentru prevenirea conflictelor și managementul crizelor, asigurând schimbul continuu de date și informații între Cartierul General NATO și comandamentele militare respectiv Cartierul General NATO și capitalele statelor membre.

SITCEN este, așadar, destinat și pentru acțiuni în cazul prevenirii conflictelor și managementului crizelor, dar această funcție nu a fost testată până în prezent decât în cadrul exercițiilor organizate în perioada post Război Rece.

2.5. Aranjamente și proceduri NATO pentru prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor

Pe lângă elementele de stat major și facilitățile fizice, NATO a dezvoltat aranjamente și proceduri pentru: identificarea și monitorizarea situațiilor de criză; schimbul de date și informații; realizarea evaluărilor în sprijinul consultărilor și luării deciziilor comune; relații publice și cu mass-media; urgențe civile; comunicații.

În esență, aranjamentele și procedurile au fost dezvoltate, promovate, testate, puse în practică și îmbunătățite de către structurile specifice cu sarcini în domeniul managementului crizelor.

Experiența actuală în domeniul crizelor și a operațiilor de răspuns la crize, precum și amplele exerciții desfășurate în acest sens, uneori cu implicarea țărilor partenere PFP sau a altor organizații internaționale au oferit învățăminte importante pe baza cărora aranjamentele și procedurile specifice sunt continuu revizuite.

Pentru declanșarea unei acțiuni de răspuns la o criză potențială sau în derulare, NATO a învățat că este esențial să existe o varietate de măsuri posibile de răspuns, pentru ca sistemul Alianței de răspuns să nu fie unul ad-hoc. Astfel, pentru luarea deciziei care privește o situație anume, NAC/DPC dispune de o largă paletă de măsuri convenite în prealabil cu toate țările membre. Aceste măsuri convenite sunt prezentate în numeroase documente și sunt continuu revizuite și adaptate la schimbările mediului de securitate. Trebuie totuși precizat faptul că numai simpla lor folosire nu asigură succesul total, dimpotrivă aplicarea lor necesită considerații specifice fiecărui caz în parte.

Măsurile specifice pentru managementul crizelor includ: măsuri preventive cu caracter diplomatic, economic și militar; o gamă largă de opțiuni de răspuns cu caracter militar; un spectru larg de măsuri preventive.

Aceste măsuri sunt concretizate efectiv în două documente: Catalogul de Măsuri Preventive (Inventory of Preventive Measures – IPM) și Catalogul cu Opțiunile de Răspuns Militar (Catalog of Military Response Options – CMRO). Ambele documente sunt destinate folosirii de către autoritățile politice încă din primele faze ale crizelor și reprezintă, în opinia noastră, mai degrabă liste sau

meniuri de opțiuni decât sisteme de măsuri, de aceea pot fi interpretate mai mult ca amendamente decât ca garanții. În plus, aplicabilitatea acestor măsuri depinde foarte mult de modul în care ele sunt percepute pentru o criză în desfășurare.

Măsurile preventive pot include: mesaje, restricționarea comerțului, exprimarea sprijinului statelor amenințate, închiderea porturilor, aeroporturilor sau adoptarea de programe speciale în sprijinul statelor amenințate.

Măsurile de răspuns militar pot include: întreruperea cooperării militare, consultări militare confidențiale, vizite de inspecție și evaluare, supraveghere, creșterea capacității de luptă și activarea forțelor. De asemenea, există o multitudine de planuri operaționale alternative ce pot fi folosite în cazul în care este nevoie de o planificare detaliată a operațiilor militare.

În afara acestor liste sau meniuri de măsuri NATO dispune, de asemenea, de un sistem propriu pentru asigurarea pregătirii și declanșării răspunsului gradual la crize, prin intermediul structurilor de comandă civile și militare, a agențiilor și altor structuri militare naționale.

Sistemul NATO de prevenire (NATO Precautionary System – NPS) oferă un mecanism de inițiere a acțiunilor de pregătire a Alianței pentru sprijinul acțiunilor militare ce constă într-o gamă largă de măsuri de natură civilă și militară menite să asigure că răspunsul la orice criză este potrivit și coordonat. NSP asigură un control politic cuprinzător și elimină secvențele și delegarea puterii în avans așa cum se întâmpla în perioada Războiului Rece.

Asemenea măsuri solicită națiunilor și comandanților direct subordonați să desfășoare anumite acțiuni, iar altele solicită implicarea directă a unor agenții NATO. Acestea acoperă întregul spectru de operații NATO ce cuprinde printre altele: operații generale, ridicarea capacității de luptă, informații, logistică etc. Odată ce decizia de implementare a unei decizii a fost luată, autoritățile naționale și comandanții direct subordonați, dispun de o listă detaliată a etapelor ce trebuie parcurse prezentată în Manualul NATO de Prevenire (NATO Precautionary System Manual – NPSM). Sistemul de prevenire NATO este strâns legat de sistemele naționale de prevenire ale fiecărui stat membru și este actualizat, de regulă, anual pe baza lecțiilor învățate de către NATO din desfășurarea propriilor operații și din exercițiul anual de management al crizelor organizat de Alianță.

2.6. Sistemul NATO de răspuns la crize – NATO Crisis Response System

Deși măsurile și sistemul de prevenire descris anterior sunt o realitate ele au fost folosite sporadic și selectiv în timpul operațiilor NATO în Balcani, iar în urma atacurilor teroriste de la 11 Septembrie 2001 au fost implementate un număr redus de noi măsuri de prevenire. În consecință aliații au decis că este nevoie de un nou sistem integrat de răspuns la întreaga gamă de crize mai cuprinzător și mai viabil. În August 2001, NAC a emis liniile directoare pentru dezvoltarea Sistemului

NATO de Răspuns la Crize (NATO Crisis Management System – NCRS), care, în momentul de față, a fost deja creat, dar nu pe deplin implementat. NCRS este destinat pentru a oferi cadrul pregătirilor necesare și sprijin pentru operațiile de prevenire și management al crizelor, precum și pentru operații de tip Art. 5 sau non-Art. 5. Odată implementat, NCRS va fi destinat pentru creșterea abilităților NATO, iar în unele situații și a altor state non-NATO, să se pregătească pentru a putea răspunde tuturor tipurilor de criză cu care Alianța se va putea confrunta.

NCRS cuprinde o gamă largă de măsuri destinate punerii în practică de către Alianță, independent sau în cooperare cu alte națiuni nemembre NATO, a unui răspuns potrivit și coordonat. Acesta are un număr de componente dintre care cele mai importante sunt opțiunile preventive și măsurile de răspuns la crize.

Opțiunile preventive sunt destinate pentru îmbunătățirea managementului crizelor și prevenirii conflictelor prin asistarea NAC în interpretările acestuia cu privire la existența pericolului unei crize.

Măsurile de răspuns la crize au scopul de a asigura pregătirea reacției Alianței la întreaga gamă de crize potențiale.

NCRS este destinat să acționeze complementar și interactiv cu Sistemul NATO de Informare și Avertizare (NATO Intelligence Warning System – NIWS), Sistemul Operațional de Planificare (Operational Planning System – OPS), precum și Sistemul de Planificare a Urgențelor Civile (Civil Emergency Planning – CEP).

NCRS reprezintă, așadar, varianta mult îmbunătățită a sistemului de management al crizelor NATO care pune la un loc diferite elemente într-un sistem nou, atotcuprinzător și interconectat, destinat a fi mult mai ușor de folosit. Acesta va necesita o perioadă de testări și readaptări, dar își va aduce o importantă contribuție la îmbunătățirea sistemului consultărilor (acestea vor fi mult mai rapide, mai bune și mai bine documentate), luării deciziilor și implementării acestora.

2.7. Sistemul de informare și avertizare NATO – NATO Intelligence Warning System

Una dintre multele lecții învățate de către NATO în operațiile conduse în Balcani a fost aceea a importanței existenței unui sistem propriu de avertizare timpurie despre posibilitățile de prevenire a conflictelor și de management al crizelor. Avertizarea timpurie oferă mai mult timp pentru analiză, planificare și pregătire a unui răspuns, iar, în cazul unei intervenții, mărește probabilitatea de succes. Avertizarea timpurie poate contribui, de asemenea, la îmbunătățirea întregului ciclu decizional privind managementul crizelor, începând cu stabilirea obiectivelor de îndeplinit, dezvoltarea cursurilor de acțiune și compararea acestora, eventual implementarea unuia dintre acestea și în final analiza acțiunii și readaptarea ei când este cazul. Datorită importanței NIWS, în primele faze ale managementului crizelor și prevenirii conflictelor, procedurile se vor concentra pe culegerea datelor, evaluarea și analiza acestora.

Ca în multe alte domenii NATO, schimbările petrecute în cadrul mediului de securitate internațional au determinat schimbări radicale în cadrul Sistemului de Avertizare Timpurie și a metodologiei de avertizare timpurie. Sistemul de Avertizare Timpurie din perioada Războiului Rece, bazat pe principalii pași făcuți de adversar în perspectiva declanșării acțiunilor militare, nu mai este relevant în prezent. De aceea, în locul lui s-a dezvoltat un sistem care se concentrează pe evoluția situației în domeniul politic, economic, al dezvoltării sociale, dar și în domeniul militar. Mai întâi a fost nevoie de identificarea unei game mai mari de surse pentru potențiale crize și apoi adoptarea unei metodologii de răspuns pe măsura acestor circumstanțe.

O altă schimbare a fost determinată de nevoia luării în considerare a interacțiunii din ce în ce mai mari dintre diferitele organizații internaționale cu atribuții în domeniul păcii și securității. De aceea a fost nevoie de noi metodologii de avertizare, iar NATO a dezvoltat un nou Sistem de Informare și Avertizare Timpurie – NIWS, care este destinat să fie un sistem mult mai performant decât predecesorul și care să ia în considerare toată gama de riscuri identificate în conceptul strategic. El are la bază aprecierile extrem de bine documentate ale analiștilor și constituie un adevărat proces analitic, spre deosebire de vechiul sistem din perioada Războiului Rece care se baza pe măsuri implementate mecanic, selectate dintr-o listă de opțiuni. Noul sistem acoperă nu numai amenințările la adresa NATO, ci o gamă mult mai largă de indicatori de risc nemilitar, inclusiv incertitudinea și instabilitatea din cadrul sau din jurul zonei euroatlantice, precum și posibilele crize ce pot să apară la periferia Alianței. Mai mult, el asigură avertizarea despre creșterea instabilității, crize, amenințări, riscuri sau interese care pot avea impact asupra intereselor de securitate ale Alianței și monitorizează detensionarea situației/crizei.

Avertizarea nu este un eveniment ci este un proces ciclic, în care o criză, risc sau amenințare este identificată, evaluată, definită și pentru care se întocmește o listă de indicatori critici. Indiscutabil acest lucru este mai dificil de realizat în prezent, având în vedere caracteristicile mediului de securitate internațional actual. Indicatorii critici sunt continuu monitorizați, iar matricea de evaluare a lor este permanent actualizată. Avertismentul este transmis, iar ciclul se reia.

De o importanță deosebită pentru acest proces este faptul că eficiența lui depinde de integrarea sa în sistemul de management al crizelor disponibil pentru luarea deciziilor.

3. Concluzii

O dată cu încheierea Războiului Rece, NATO și-a concentrat din ce în ce mai mult atenția asupra prevenirii conflictelor și managementul crizelor și și-a perfecționat structurile, procedurile și instrumentele de lucru în acest sens. Bosnia-Hertegovina, Kosovo, Macedonia, Afganistan, precum și sprijinul Poloniei în Irak

sunt dovezi clare ce susțin afirmația noastră. Esențial pentru succesul NATO în prevenirea conflictelor și managementul crizelor este voința politică a aliaților. Chiar dacă NATO dezvoltă instrumente și proceduri de nivel înalt pentru prevenirea conflictelor și managementul crizelor, acestea nu vor duce la creșterea eficacității în plan acțional fără acordul tuturor aliaților în timp util pentru folosirea lor. Aliații se pare că au învățat acest lucru din operațiile desfășurate în Balcani, și anume că angajamentul rapid având la bază voința comună este mult mai eficient. Acestea au fost probleme complexe și uneori destul de sensibile, dar aliații au fost în măsură să depășească situațiile create, chiar dacă presiunile au fost semnificative.

BIBLIOGRAFIE

- McLean Iain (coord.), *Oxford. Dicționar de politică*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001.
- Frunzeti Teodor, Zodian, Vladimir (coord.), *Lumea 2013. Enciclopedie politică și militară (studii strategice și de securitate)*, București, Editura RAO, 2013.
- Achcar Gilbert, *Noul război rece. Lumea după Kosovo*, București, Editura Corint, 2002.
- Brzezinski Zbigniew, *Marea tablă de șah. Supremația americană și imperatiile sale geostrategice*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2000.
- Frunzeti Teodor, *Securitatea națională și războiul modern*, București, Editura Militară, 1999.
- Frunzeti Teodor, *Politici și instituții de securitate*, București, Editura UNAp, 2011.
- Ghiba Daniel, *NATO – Între succesul transformării și transformarea succesului*, Univers Strategic – Revistă Universitară Română de Studii de Securitate Nr.1/2010, Editor: Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”/ Institutul de Studii de Securitate, București, 2010.
- Paul Vasile; Coșcodaru, Ion, *Centrele de putere ale lumii*, București, Editura Științelor Sociale și Politice, 2003.
- Petrescu Stan, *Mediul de securitate global și euroatlantic*, Editura Militară, București, 2005.
- Brecher Michael, *Crisis in World Politics, Theory and Reality*, Pergamon Press, Exeter, 1993.
- Dufour Jean-Louis, *Crizele internaționale. De la Beijing (1900) la Kosovo (1999)*, București, Editura Corint, 2002.

